

Povijesni izvor I.:

Dobri duh moje obitelji

Kad mi misli odlutaju u moje rodno mjesto Ivanec ispod Ivančice, uvijek se u mom sjećanju pojavi dragi lik tete Tide. Često sam razmišljala o tome kako je ona zavrijedila da pišem o njoj – da objavim tko je bila teta Tida. Za sve ljude koji su je poznavali i kontaktirali s njom – seljaci, rudari, mještani Ivanca – bila je samo „Tida“.

Teta Tida, Matilda Blass, rodila se nešto prije 1900. godine u malom selu Cvetlin kraj Trakošćana u skromnoj židovskoj obitelji s brojnom djecom (sestre Zora, Roza, Gizela, Berta, Minka i brat Edo). Izgleda da su njezini roditelji imali malu krčmu uz cestu.

U kući mog djeda u Ivancu teta Tida imala je mali dućan ili kako bi trgovci rekli „štacun“. Sjećam se od najranijeg djetinjstva da smo s njom dijelili stambeni prostor u staroj kući u dvorištu iza trgovačke prizemnice uz cestu. U toj prizemnici uz cestu i uz njenu trgovinu („dućanek“) djed je imao mesnicu, a otac gostionicu. Tu se 1924. rodila moja sestra, a i ja, 1925. godine.

S tetom Tidom dijelili smo i vrt te mogu reći da smo živjeli zajedno. Mojoj majci, tada mladoj ženi, bila je pomoć u svemu, poput majke, dobri duh našoj obitelji. Tako je, kad sam se ja rodila, uzela moju sestricu od 14 mjeseci i brinula se za nju sa sluškinjom Doricom, samo da olakša našoj zaposlenoj majci. Tako je njen dom bio i naš dom, a naš njezin.

Glavne mušterije u njenom „štacunu“ bili su siromašni seljaci i rudari. Sjećam se da su rudari znali sjediti u dućanu, pogotovo zimi uz malu željeznu peć („gašparek“) te su *sukali* cigarete s novinskim papirom i lošim duhanom („bagašom“). Materijalne prilike bile su teške, pogotovo kad je rudnik otpuštao rudare. Onda su po cijele dane bili kod Tide.

Seljačka djeca donosila su po par jaja u njezin dućan. Gledala sam kako im daje ono što je u kući bilo najpotrebnije: šibice, petrolej (u zaseocima nije bilo struje) i sol. Ne sjećam se da je koje dijete za jaja tražilo bombone („cukora“). Onda je u dućanu bilo malo slatkiša i keksa (Biljakove duge napolitanke u limenim kutijama).

S pomoćnikom (kalfom) pakirala je noću jaja u duge sanduke („kištre“) sa strugotinama od dasaka („hoblinje“) i to bi prodavala veletrgovcima, kao i otopljeni putar – maslo u limenim bačvicama. Kako je njena kuhinja bila blizu naše sobe gdje smo spavali, sve je mirisalo po maslu.

Tako se mučila, radila i pomagala mnogima. Gledala sam mnogo puta kako upisuje u *knjigicu* dugovanja kad je davala potrebnima robu na vjeresiju. „Bleistift“, olovku, imala je iza uha. Pomagala je i siromašnijim članovima obitelji, posebno sestri Berti Klein u Varaždinu koja je ostala udovica.

U sjećanju ostale su mi vožnje *selskim* „lojtranim“ kolima u Cvetlin k staroj mami i bolesnom bratu Edi koji je bio student medicine u Beču, ali ju je napustio radi epilepsije. Na kola bi natovarila živežne namirnice i druge potrebne stvari (sapun, sol itd.), ali i nas djecu. Kočijaš,

teta Tida i mi, djeca, tako smo putovali u Cvetlin. Stara mati i brat živjeli su u maloj kući na brijegu u slozi sa susjedima seljacima.

Godine su prolazile u trudu i radu kad je 1935. zatvorila dućan. Vjerujem kako je oprostila dugove iz *tekice* i odselila se u Varaždin u zasluženu mirovinu, a moja obitelj 1936. za Njemačku. Nadali smo se mirnom životu za nju i sve nas. Njezine sestre bile su udate, djeca su im rasla. Zora se udala u Glinu (Starčević), Roza se udala u Bednju za katolika, Gizela u Zagreb (Mihelić), Minka u Ivanec (Milić), Berta (Klein) u Varaždin. Majka i brat Edo umrli su prije 1941. godine.

U Varaždinu bili smo u stalnom kontaktu s tetom Tidom. Išli smo s njom u posjete njenoj rodbini na uglu Trenkove i Kukuljevićeve. Ona je bila naša, a mi njeni, pogotovo moja sestra koja je do 1935. bila više kod nje nego doma.

Onda je došao rat 1941. godine. Od svih sestara nastradala je samo ona. Najprije poniženja (žuta zvijezda). Prvi je put odvedena u logor u dvorac Lobor pa vraćena, a onda zadnjim transportom Židova vlakom odvedena u nepoznato, u smrt. Bili smo bespomoćni, zbunjeni, posramljeni, nesretni.

Bi li ostala živa da je ostala u Ivancu? Bi li rudari – seljaci ustali i obranili svoju Tidu?

U mojem djetinjstvu, mladosti, mojoj obitelji, bila je svijetli lik, dobra duša, čovjek!

Hvala joj!

Svjedočanstvo dr. Vere Maček, *Dobri duh moje obitelji*, 9. kolovoza 2001., privatni posjed (ustupljeno na korištenje S. Jagić)